

TFA2014.168

Arveret 2.2, 2.4, 2.5, 2.7 og 2.7.2.

Testamentsmønstre

- ♦ *En gennemgang af 3.000 personers testamentsønsker giver et indblik i, hvilke ønsker der i særlig grad er udbredte blandt forskellige familietyper, herunder om der er visse grupper af livsarvinger, der generelt er mere udsat for at få deres arv beskåret til tvangsarven.*

Af advokat (L) Ulrik Grønborg

1. Grundlag og formål

Formålet med nærværende artikel er at analysere, hvorvidt der ses fælles træk i testatorers ønsker, når der foretages en gennemgang af et stort antal testamenter. Er der bestemte arvingegrupper, som oftere får deres arv beskåret til »mindst muligt«, og i givet fald hvilke? Er der et udbredt ønske om, at arv skal være særeje for arvinger? Spørgsmålene har relevans for advokaters rådgivning til testamentsklienter – men også for overvejelser om, hvorvidt der på længere sigt kunne være behov for en lovændring, der i højere grad tager hensyn til folks ønsker.

Grundlaget for artiklen er en nyligt foretaget gennemgang af 3.000 personers testamentsønsker. Professor Finn Taksøe-Jensen foretog den seneste, lignende undersøgelse, da han gennemgik 8,9 % af de notartestamenter, der blev oprettet i 1987. Kun dele af undersøgelsens resultater er efterfølgende publiceret, blandt andet i bogen Testamenter fra 2002.

Nærværende undersøgelse er baseret på et online-spørgeskema, hvor personer, der ønskede at oprette et testamente, havde mulighed for detaljeret at meddele deres ønsker ved at besvare en række spørgsmål om arvets fordeling mv. Dette har muliggjort en ensartet registrering af ønskerne.

I det følgende er undersøgelsens materiale, metoder, styrker og svagheder beskrevet, hvorefter dens væsentligste resultater gennemgås. Særligt ønskerne fra ægtepar med særbørn og fællesbørn omtales, herunder om der er fællestræk. Også ugifte samlevendes og enliges ønsker bliver gennemgået, men mere kortfattet. Interesserede kan se samtlige undersøgelsens resultater på adressen mittestamente.dk/tabeller. I afsnit 6 gennemgås ønskerne til, hvorvidt arven skal være særeje for arvingerne, og der sammenlignes med en tidligere undersøgelse.

2. Undersøgelsens materiale & metoder

Spørgsmålene i spørgeskemaet svarede til, hvad en erfaren advokat ville spørge om under et personligt møde med henblik på udfærdigelse af et udkast til testamente. Generelt gjaldt det, at spørgsmålene i skemaet var tilstræbt formuleret i en neutral sprogton, uden at der blev givet egentlige anbefalinger om, hvad man skulle vælge eller undlade.

Folk blev spurgt om navn og civilstand, familieforhold, eventuelle børns navne mv. Dernæst var der spørgsmål om arvets fordeling ved forskellige dødsfaldsrækkefølger, subsidiære arvinger og legater. Det ønskedes også oplyst, hvorvidt der skulle være fortrinsretigheder for enkelte arvinger, samt vilkår for arven. Eksempelvis om arven ønskedes båndlagt for arvingen, eller om arven skulle være arvingens særeje. Endelig skulle der tages stilling til supplerende ønsker om blandt andet længstlevendes ret til at ændre testamentet. Spørgsmålene var ledsaget af korte forklarende tekster. Eksempelvis hvad en »subsidiær« arving var, eller hvad et »legat« var.

Besvareelserne blev i praksis fulgt op af korrespondance og telefonsamtaler mellem en advokat og personerne, der henvendte sig (herefter betegnet »respondenterne«). Nærværende undersøgelse vedrører dog alene indholdet af de skriftlige testamentshenvendelser.

Spørgeskemaet, der er anvendt i undersøgelsen, kan fortsat ses i dets helhed på hjemmesiden www.mittestamente.dk.

2.1. Antal henvendelser

Antallet af oprettede notartestamenter i Danmark registreres af Tinglysningsretten og offentliggøres hvert år: Der blev oprettet 29.455 notartestamenter i 2011 og 28.545 i 2012. Tallene angår antallet af personer (cpr-numre), der oprettede testamente, ikke antallet af dokumenter. Gensidige testamenter med to oprettere medregnes ved Tinglysningsretten som to testamenter. Benyttes denne optællingsmetode, vedrører nærværende undersøgelse 3.000 personers testamentsønsker. Henvendelserne er alle sket i 2011 og 2012. Antallet af henvendelser i undersøgelsen svarer talmæssigt til knapt 5 % af samtlige danske notartestamenter i perioden 2011-2012.

2.2. Sortering i grupper

Til brug for undersøgelsen er testamentshenvendelserne sorteret i tre hovedgrupper: Henvendelser fra ægtepar, ugifte samlevende, og enlige. De er herefter fordelt på yderligere underkategorier, alt efter om der er børn eller ej.

For par med børn (ægtepar såvel som ugifte samlevende) er der foretaget en yderligere opdeling efter, om børnene er særbørn eller fællesbørn, samt om særbørnene er på mandens eller kvindens side. Dette er sket med henblik på at klarlægge, hvorvidt sådanne familiemæssige forhold har betydning for ønskerne til arvets fordeling.

For enlige med børn samt for par med fællesbørn er det også registreret, når der er børn, der er afgået ved døden efterladende sig egne børn (arveladerens børnebørn). Dette giver et indblik i, om der er særlige arvemæssige ønsker for børnebørn i en sådan situation.

Henvendelserne i ensartede familiesituationer er yderligere sorteret efter, hvad respondenterne ønsker vedrørende arvets fordeling.

I alt er testamentshenvendelserne fordelt i 30 underkategorier, alt efter familieforholdene.⁽¹⁾

Henvendelserne fra de tre hovedgrupper var overordnet set fordelt som følger:

- 1.088 (61,3 %) angav, at de var i et ægteskab,
- 250 (14,0 %) angav, at de var i et fast parforhold,
- 439 (24,7 %) angav, at de var enlige.

2.3. Styrker og svagheder ved undersøgelsen

Forinden undersøgelsens resultater gennemgås, er det nødvendigt at gøre opmærksom på de begrænsninger, som undersøgelsens materiale og metode indebærer, dvs. hvad undersøgelsen ikke er:

Undersøgelsen er ikke en meningsmåling blandt et repræsentativt udsnit af danskerne. Alle respondenterne gennemgik spørgsmålene, fordi de aktuelt ønskede at oprette et testamente. De havde selv fundet spørgeskemaet via internettet og vidste, at deres ønsker blev læst af en advokat med henblik på, at denne ville udfærdige deres testamente. Besvarelsene var således ikke rent teoretiske overvejelser eller forhastede, hypotetiske svar. Der har været tid til at overveje svarene nøje med viden om, at de skulle anvendes i deres eget notartestamente. Det faktum, at respondenterne ikke var udvalgt på forhånd, betyder også, at de ikke udgør et repræsentativt udsnit af samtlige danskere.

Undersøgelsen er ikke baseret på personlig rådgivning. Undersøgelsen er som nævnt baseret på besvarelsen af et særligt spørgeskema. Havde respondenterne fået personlig advokatrådgivning, før besvarelsene blev registreret, ville det have kunne afklare de tvivlsspørgsmål, som nogle af respondenterne måske havde i forbindelse med spørgeskemaets udfyldelse i stedet for, at det skulle afklares telefonisk efterfølgende.

Spørgeskemaets udformning er imidlertid også en styrke for undersøgelsen: En advokat ville ikke huske at stille spørgsmålene enslydende og ville ikke med sikkerhed præsentere klienten for samtlige valgmuligheder hver gang. Endvidere ville en advokats eventuelle personlige præferencer kunne præge klientens valg. Menneskelige påvirkninger ville med andre ord kunne influere på testamentets udformning og ikke give samme resultat, som når folk bliver præsenteret for samtlige valgmuligheder på en ensartet måde.

3. Ægtefællers testamentsønsker

1.088 henvendelser stammer fra respondenter, der i spørgeskemaet angiver deres civilstand som gift.

En mindre del henvendelser (5,8 %) kommer kun fra den ene ægtefælle uden et ønske om, at den anden ægtefælle skal være medopretter af testamentet. De resterende henvendelser drejer sig om oprettelse af fælles testamente. Af disse resterende henvendelser drejer langt størstedelen (99,4 %) sig om egentlige gensidige testamenter, dvs. at ægtefællerne ønsker at begunstige hinanden.

3.1. Ønsker til arvens fordeling ved førstafdødes død

Ægtefæller henvender sig sjældent med et ønske om, at den anden ægtefælle skal arve »mindst muligt«. Kun 1,7 % af henvendelserne kommer fra en ægtefælle, der ønsker at oprette eget testamente med henblik på, at den anden ægtefælle alene skal arve sin tvangsarv. Det er ikke hver gang angivet, hvad årsagen til dette er – eller om den anden ægtefælle er orienteret herom. For enkelte er det oplyst, at respondenterne er i færd med at søge separation/skilsmissen. Ønsket om testamente er i sådanne situationer begrundet i, at ægtefællen skal arve mindst muligt, såfremt respondenterne går bort, inden separationen/skilsmissen er bevilget, og den gensidige arveret er ophørt.

3.2. Ønsker til arvens fordeling efter længstlevende

Alle, der ønskede at oprette testamente sammen med en anden, blev bedt om at tage stilling til, hvorledes arven skulle fordeles, når den længstlevende gik bort. Eksempelvis, hvordan arven skulle fordeles blandt børnene, hvis manden levede længst, eller hvis hustruen levede længst.

Generelt betragtet kan to testatorer i en sådan situation enten have

1. ensartede ønsker om arvens fordeling ved længstlevendes død, uanset hvem af testatorerne der måtte blive længstlevende. Eksem-

pelvis, at arven skal deles mellem alle sær- og fællesbørn ved længstlevendes død med en lige stor arvelod til hvert barn.

2. ønsker, der fører til, at arvens fordeling blandt de to testatorers respektive arvinger kommer til at afhænge af, hvem af testatorerne der lever længst. Eksempelvis, at arven skal gå til »længstlevendes« særbørn. Hvem af de enkelte arvinger, der derved ender med at arve mest, kommer derfor ofte til at afhænge af en tilfældighed.

Kun 4,2 % af henvendelserne om gensidige testamenter for ægtepar med børn lader arvens fordeling afhænge af, hvem af testatorerne der »tilfældigvis« lever længst. Sådanne testamenter betegnes i denne sammenhæng som »lottotestamenter«. Blandt respondenterne er der således markant flest, der har ensartede ønsker til arvens fordeling i deres gensidige testamente, uanset hvem af dem der måtte blive længstlevende. At ønsker er ensartede, betyder ikke, at alle børn nødvendigvis skal arve lige meget. Det betyder blot, at ægtefællerne har det samme ønske til, hvem der skal være arvinger ved længstlevendes død. Eksempelvis kan ægtefæller have et fælles ønske om, at visse børn skal arve så lidt som muligt, uanset hvem af ægtefællerne der lever længst.

3.2.1. Ægtepar med både fællesbørn og særbørn

En bestemt familiegruppe er undersøgt særligt nøje: Ægtepar med særbørn og fællesbørn. Gruppen omfatter familier, hvor det enten er manden, hustruen eller begge ægtefæller, der har børn fra tidligere forhold – og parret har fået et eller flere børn sammen i det nye ægteskab.

Denne familiegruppes henvendelser er på forhånd udset som arveretligt interessante. Dette skyldes, at de giver mulighed for en mere nøje sammenligning af, hvorvidt ønskerne er forskellige, alt efter om det er manden eller hustruen, der har særbørn.

Blandt henvendelser fra sådanne ægtepar er der to tydelige hovedtendenser. De vedrører, hvordan testatorerne ønsker arven fordelt blandt børnene ved længstlevendes død:

1. »Lige deling« blandt samtlige sær- og fællesbørn, eller
2. »Mindst muligt« til et eller flere børn, således at resten af børnene får mest muligt.

Man kan teoretisk forestille sig andre delingsmåder. Eksempelvis at arven efter længstlevende alene skal tilfalde længstlevendes egne børn. Imidlertid er det (også) i denne familiegruppe mest udbredt at have ensartede ønsker til arvens deling efter længstlevendes død, uanset hvem det er, der lever længst.

3.2.1.1. Lige deling blandt samtlige børn

»Lige deling« er det mest udbredte ønske. 61,3 % af henvendelserne fra ægtefæller, hvor enten manden, hustruen eller begge ægtefæller har børn fra tidligere forhold, og hvor man også har fået et eller flere børn sammen i det nye ægteskab, omhandler, at parret vil dele arven ligeligt blandt samtlige børn i sidste ende. Dette betegnes som »ligedelings-testamenter«. »Lige deling« kan i den forbindelse sprogligt betyde to forskellige ting. »Lige deling pr. hoved« (in capita) eller »lige deling pr. slægtsgren« (in stirpes et lineas).

Et eksempel illustrerer forskellen:

Såfremt testatorerne efterlader sig et fællesbarn og desuden hver især har et særbarn fra tidligere forhold, vil en lige fordeling af arven »pr. hoved« medføre, at de i alt tre børn hver arver en tredjedel. Deling af arven »pr. slægtsgren« medfører, at de to særbørn hver arver 1/4, mens fællesbarnet arver 1/2.

Ser man nærmere på de 61,3 %, der ønsker »lige deling« i denne familiegruppe, fremgår det, at knapt to ud af tre ønsker deling pr. hoved (39,3 %), således at alle børn modtager præcis samme arvelod. De resterende 22 % ønsker deling pr. slægtsgren.

Dette gennemsnit for gruppen af ægtefæller med særbørn og fællesbørn rummer dog to modsatrettede tendenser: Når det kun er den ene af ægtefællerne, der har særbørn, bliver lige deling pr. ho-

ved tydeligt foretrukket – ca. fire ud af hver fem henvendelser om lighedeling er et ønske om lige deling pr. hoved.

Såfremt situationen derimod er, at begge ægtefællerne har særbørn fra tidligere forhold, såvel som fællesbørn, ændrer holdningen til »lige deling« sig. Cirka ni ud af ti henvendelser om lighedeling er et ønske om lige deling pr. slægtsgren – halvdelen skal tilfalde den ene børn og halvdelen den andens børn.

Har begge ægtefæller særbørn, har respondenterne med andre ord typisk et andet syn på, hvad en passende »lige deling« blandt særbørn og fællesbørn vil sige, end hvis kun den ene har særbørn.

3.2.1.2. »Sorte får«

Den anden store kategori af henvendelser fra ægtefæller med særbørn og fællesbørn kommer fra ægtepar, der ikke ønsker en lige deling af arven i sidste ende. Tværtimod.

Knap en fjerdedel (23,6 %) af henvendelserne fra ægtefæller, hvor enten manden, hustruen eller begge ægtefæller har børn fra tidligere forhold, og hvor man også har fået et eller flere børn sammen i det nye ægteskab, omhandler, at når det kommer til arvens deling blandt børnene i sidste ende, skal et eller flere af børnene alene arve sin/deres tvangsarv. Resten skal tilfalde de øvrige børn. Sådanne testamentsønsker vil af praktiske årsager blive benævnt »sorte får«-testamenter i det følgende. Det fremgår ikke altid, hvad der er årsagen til ønsket. I de fleste tilfælde, hvor en begrundelse er angivet, er der dårlig eller ingen kontakt mellem barnet og respondenterne. Ofte kender respondenterne ikke barnets adresse.

3.2.2. Er »sorte får«-henvendelser mest hyppige, når der er særbørn, fællesbørn – eller begge dele?

Også andre familietyper end ægtefæller med særbørn og fællesbørn kan have et ønske om at oprette et »sorte får«-testamente. Når henvendelserne stammer fra familier, der kun har særbørn, samt fra familier, der kun har fællesbørn, drejer ca. 8-10 % af henvendelserne sig om, at et eller flere børn skal arve mindst muligt:

Har således begge ægtefæller børn fra tidligere forhold, men ingen fællesbørn, drejer 10,2 % af testamentsønskerne sig om at begrænse arven til nogle af særbørnene. Hvis kun den ene ægtefælle har børn fra tidligere forhold, og der ikke er fælles børn, drejer 7,7 % af testamentsønskerne sig om at begrænse arven til særbørnene.

Ægtepar, der kun har fælles livsarvinger (dvs. ingen børn fra tidligere forhold), ønsker i 9,4 % af tilfældene, at et eller flere af børnene skal arve mindst muligt, mens andre af børnene skal arve mest muligt.

Hyppigheden af sådanne »sorte får«-testamentshenvendelser stiger imidlertid, hvis man i stedet ser isoleret på gruppen af ægtepar, der både har særbørn og fællesbørn:

I gruppen af ægtepar, hvor manden og/eller hustruen har børn fra tidligere forhold, og hvor man også har fået et eller flere børn sammen i det nye ægteskab, er der som nævnt ovenfor 23,6 % af henvendelserne, der omhandler oprettelse af et »sorte får«-testamente. Henvendelserne er fordelt således, at 1,0 % drejer sig om, at fællesbørn skal arve mindst muligt. Størstedelen, dvs. de resterende 22,6 %, omhandler, at særbørn skal være »sorte får«, dvs. arve mindst muligt.

3.2.3. Det er typisk mandens særbørn

Er der nogen særlige kendetegn ved, hvem der skal arve mindst muligt? Hvem der så at sige er det »typiske sorte får«, rent arvemæssigt?

Når begge ægtefæller har børn fra tidligere forhold, men ingen fællesbørn, og ægtefællerne ønsker at oprette et »sorte får«-testamente, er det i 70 % af tilfældene et eller flere af mandens særbørn, der skal arve mindst muligt. I 10 % af tilfældene er det samtlige børn (dvs. både mandens og hustruens særbørn), der skal arve mindst

muligt. Kun i 20 % af tilfældene er det et eller flere af hustruens børn, der skal arve mindst muligt.

Hvis der er tale om ægtepar, der har fællesbørn, og hvor kun den ene ægtefælle desuden har særbørn fra tidligere forhold, er det mere udbredt, at der ønskes et testamente, hvor særbørnene skal arve »mindst muligt«, såfremt det kun er manden, der har særbørn (29,5 %), end hvis det kun er hustruen, der har særbørn (19,3 %).

3.2.4. Er der flere særbørn på samme side, skal de typisk alle arve mindst muligt

Det er mere sandsynligt, at alle særbørnene på samme side skal arve mindst muligt, end at kun ét af særbørnene skal det. Når man gennemgår »sorte får«-henvendelserne fra ægtepar med fællesbørn, hvor kun den ene ægtefælle desuden har særbørn fra tidligere forhold, er det i 89,7 % af tilfældene samtlige særbørn, der er »sorte får«. Kun i 10,3 % af »sorte får«-henvendelserne er det kun et/nogle af særbørnene, der skal arve mindst muligt. Det synes således langt oftere at være samtlige særbørn, der rent arveretligt bliver anset for »sorte får« end kun et af særbørnene.

Hvad der kan være årsagen hertil, røber tallene ikke noget om. Der synes ikke at være nogen klar sammenhæng med, om der er fællesbørn i det nye ægteskab. Tilsvarende tendens ses nemlig, når der er tale om ægtepar, der begge har børn fra tidligere forhold, men ingen fællesbørn:

I alt 80 % af disse ægtepars »sorte får«-testamentshenvendelser, handler om, at samtlige den ene ægtefælles særbørn skal arve mindst muligt. 65 % af henvendelserne omhandler, at det er samtlige mandens børn, der skal arve mindst muligt. De resterende 15 % omhandler, at samtlige hustruens børn skal arve mindst muligt.

3.2.5. »Sorte får« – når et barn er gået bort, efterladende sig egne børn

Som nævnt ovenfor i afsnit 3.2.2. kan også ægtepar, der kun har fælles livsarvinger, have et ønske om, at et eller flere af børnene skal arve mindst muligt, mens andre skal arve mest muligt. Det ønsker 9,4 % af disse ægtepar med fælles livsarvinger.

I få tilfælde er et af fællesbørnene gået bort for sine forældre, efterladende sig egne børn. Dette forekommer ved 3,3 % af henvendelserne fra ægtefæller med fælles livsarvinger. Undersøgelsen viser, at 42,9 % af disse henvendelser omhandler, at børnebørnene, hvis mor eller far er gået bort, skal have deres arv minimeret.

Ægtefællernes børn skal i stedet arve mest muligt på bekostning af det afdøde barns børn. Kun 7,1 % af henvendelserne fra denne gruppe omhandler, at et eller flere af ægtefællernes levende børn skal have deres arv minimeret.

For så vidt angår henvendelser fra enlige i tilsvarende situation, dvs. hvor et barn er dødt, efterladende sig børnebørn, omhandler 63,3 % af henvendelserne, at det afdøde barns børn skal arve mindst muligt, mens respondentens børn skal arve mest muligt. Kun 3,3 % af henvendelserne omhandler, at børnene skal arve mindst muligt.

Blandt henvendelserne fra enlige eller ægtepar, hvor et barn er gået bort, efterladende sig børnebørn, synes der således at være en markant forøget hyppighed af »sorte får«-testamentshenvendelser. Det er i givet fald næsten altid børnebørnene, der skal have deres arv minimeret.

4. Ugifte pars testamentsønsker

250 henvendelser stammer fra personer, der angiver, at de er i et fast parforhold. De fleste, men ikke alle, par bor sammen og opretter testamente sammen. 79,2 % af henvendelserne fra de ugifte personer i fast parforhold drejer sig om oprettelse af et gensidigt testamente med en samlever. For 3,6 % af henvendelserne fra personer i fast

parforhold gælder det, at den ene sidder i uskiftet bo på tidspunktet for henvendelsen.

4.1. Ønsker til arvens fordeling ved førstafdødes død

De ugifte par, der henvender sig for at oprette et testamente for at begunstige hinanden, ønsker generelt at sikre hinanden bedst muligt arvemæssigt.

Blandt samlevende par, der enten er barnløse på oprettelsestidspunktet, venter barn eller allerede har fællesbørn, er det praktisk taget alle respondenterne (99 %), der har et ønske om, at den længstlevende skal arve »mest muligt«. Disse samlevende par har som bekendt siden arvelovsændringen i 2008 haft mulighed for at bestemme, at de ønsker »at arve og arves som ægtefæller«. Dermed kan de opnå en arvelod på 50 %, svarende til ægtefællers legale arvelod. Ingen af de ugifte par i undersøgelsen ønsker at nøjes med en sådan arvelod, når en anden, højere arvelod nu er mulig.

4.2. Ønsker til arvens fordeling efter længstlevende

De ugifte pars ønsker til arvens fordeling er rubriceret på samme måde som ægtefællers. Da der imidlertid er over fire gange flere henvendelser fra ægtefæller end fra ugifte par, fremstår mønstrene i testamentshenvendelserne fra ugifte par ikke med samme klarhed. I det omfang, datagrundlaget er til stede, synes de ugifte samlevendes ønsker at minde om ægtefællers. Eksempelvis genfindes mønstrene fra gruppen af ægtepar, der begge har særbørn, men ingen fællesbørn, blandt de ugifte par i en tilsvarende familiemæssig situation: 90,5 % af denne gruppe af ugifte samlevende ønsker således at dele arven efter længstlevende ensartet blandt samtlige børn, uanset hvem af parterne der lever længst. For ægtefæller er det 85,3 %.

5. Enliges testamentsønsker

Ud af de i alt 1.775 stk. testamentshenvendelser kommer de 439 fra respondenter, der angiver, at de er enlige, dvs. hverken gift eller i et parforhold. Nogle af de enlige sidder i uskiftet bo (15,9 %), resten gør ikke. En mindre del af de enlige (6,8 %) angiver, at de efterlader sig livsarvinger, men således at et eller flere af deres børn er gået bort, efterladende sig børnebørn.

5.1. Begrænsning af arven til »mindst muligt«

For så vidt angår de enlige med livsarvinger, og som ikke sidder i uskiftet bo, drejer 27,3 % af henvendelserne sig om, at et eller nogle af respondentens livsarvinger skal arve »mindst muligt«. Hertil kan lægges de 9,1 %, der ønsker, at samtlige børn skal arve mindst muligt. Sådanne ønsker ses også blandt ægtefæller med fællesbørn, jf. afsnit 3.2.2., om end ønsket om at begrænse børnenes arv fremstår relativt mere udbredt blandt enlige med børn end blandt ægtepar med fællesbørn. Dette kan muligvis have en sammenhæng med, at enlige ikke har nær så mange grunde til at oprette et testamente, som et ægtepar kan have det (eksempelvis at de ønsker at sikre hinanden arvemæssigt). Såfremt dette er korrekt, vil »sort får«-henvendelserne fra enlige alt andet lige fremstå mere udbredte blandt enliges henvendelser end blandt ægtefællers henvendelser.

Som nævnt i afsnit 3.2.5. stiger hyppigheden af »sort får«-henvendelserne, hvis man ser på gruppen af enlige, hvor et barn er gået bort, efterladende sig børnebørn. For så vidt angår de enlige, som ikke sidder i uskiftet bo, er det cirka to ud af tre henvendelser, der omhandler, at det afdøde barns børn skal være »sorte får«.

5.2. Enlige uden børn

For så vidt angår de enlige uden livsarvinger er deres ønsker til arvens deling meget forskelligartede. De kan frit testere over deres formue, og arvingernes navne m.v. er ikke systematisk registreret som led i nærværende undersøgelse. Generelt er det indtrykket, at

de enlige uden livsarvinger ofte begunstiger søskendebørn frem for deres forældre eller søskende. Også velgørende formål bliver oftere begunstiget blandt de barnløse end blandt respondenter med børn.

6. Særejeklausuler

Respondenterne blev spurgt om, hvorvidt arven skulle være særeje for arvingerne. De forskellige særejetypers konsekvenser blev præsenteret og uddybet skriftligt.

Ønsket om, at arven skal holdes uden for deling i tilfælde af arvingens ægteskabs ophør, er magtpåliggende for mange respondenter. Blandt ægtepar, der kun har fællesbørn, ønsker 69,6 %, at arven skal være særeje for børnene, uden at man ønsker at ændre arvens fordeling blandt børnene ved den længstlevende ægtefælles død. I denne familiegruppe er ønsket om særeje for arven ikke nødvendigvis det eneste, der motiverer henvendelsen om oprettelse af testamente. Langt de fleste af disse testatorer ønsker også en bestemmelse om, at de som ægtefæller skal arve »mest muligt« fra hinanden i tilfælde af, at den længstlevende ikke vælger at sidde i uskiftet bo, men i stedet skifter boet efter førstafdøde. Man kan således ikke af henvendelserne se, hvorvidt ønsket om særeje er den væsentligste årsag til testamentets oprettelse. Det kan man derimod se ved henvendelserne fra de enlige med børn.

58,5 % af henvendelserne fra enlige stammer fra enlige med livsarvinger. Ifølge arvelovens almindelige regler vil børnene være enearvinger, hvis der ikke bliver oprettet et testamente. Et testamente kunne således umiddelbart antages at være overflødig for en enlig far eller mor, der ikke ønsker at ændre arvens fordeling. Alligevel indeholder en stor del af henvendelserne fra denne gruppe ikke noget ønske om at ændre arvens fordeling blandt børnene. I stedet er formålet med testamentet at sikre, at børnenes arv tilfalder dem som deres særeje. Hvis man således frasorterer de henvendelser, hvor der er et ønske om at ændre arvens fordeling, fremgår det, at 35,4 % af disse enlige respondenter med børn alene ønsker at oprette et testamente for at sikre, at arven bliver særeje for børnene.

Den gruppe, hvor det er mest udbredt, at testamentet alene ønskes oprettet for at gøre arven til særeje, er gruppen af enlige, der sidder i uskiftet bo. 45,7 % af henvendelserne fra disse enker/enkemænd omhandler, at arven ønskes fordelt efter arvelovens almindelige regler – arven skal blot være særeje.

Respondenterne blev i spørgeskemaet gjort opmærksomme på, at de i deres situation kun kan bestemme særeje for den halvdel af det uskiftede bo, der falder i arv efter dem.

6.1. Valg af særejetype

I spørgeskemaet blev respondenterne givet valget mellem tre forskellige særejeformer. Alternativt kunne de undlade at bestemme, at arven skulle være særeje.(2)

I 2009 blev der af undertegnede og advokat Jørgen U. Grønborg foretaget en undersøgelse af 1.000 testamentshenvendelser fra 2008-2009.(3) Den omhandlede udelukkende valg af særejeform i testamenter, ikke øvrige ønsker i testamenter.

For så vidt angår ønsker om særeje, er der stort set ingen forskel mellem resultaterne fra den tidligere undersøgelse og den nuværende undersøgelse: I undersøgelsen fra 2009 fremgik det, at 34,4 % af opretterne ikke ønskede særejeklausuler, mens de resterende 65,6 % ønskede en særejeklausul. Mere specifikt ønskede 27,7 % kombinationssæreje, 8,9 % ønskede fuldstændigt særeje, og 29 % ønskede fuldstændigt særeje med succession.

I nærværende undersøgelse af henvendelser fra 2011-2012 ønsker 33,8 % af respondenterne ikke særejeklausuler, mens de resterende 66,2 % ønsker en særejeklausul. Mere specifikt ønsker 25,8 % kombinationssæreje, 10,4 % ønsker fuldstændigt særeje og 30,1 %

ønsker fuldstændigt særeje med succession. Særejeformen »fuldstændigt særeje« (uden klausul om succession) er den mindst populære i begge undersøgelser med henholdsvis 8,9 % i 2009-undersøgelsen og 10,4 % i nærværende undersøgelse.

Inddeler man respondenterne efter alder, fremgår det, at særejeformen »fuldstændigt særeje med succession« er mere populær blandt de 60-69-årige end blandt øvrige aldersgrupper. 37,8 % af respondenterne i denne aldersgruppe ønsker denne særejeform. Blandt yngre aldersgrupper er særejeformen »kombinationssæreje« den mest populære at indsætte i testamentet.

7. Opsummering af undersøgelsens hovedfund

For de tre grupper ægtepar, ugifte samlevende og enlige kan undersøgelsens hovedfund opsummeres som følger:

7.1. Ægtepar med fællesbørn og særbørn

Ægtepar med fællesbørn og særbørn har oftest et ønske om, at alle børn skal arve ligeligt (61,3 %). Der er dog stor variation i, om arven skal deles ligeligt pr. hoved eller pr. slægtsgren. Hvad der er mest udbredt, afhænger af, om det kun er den ene ægtefælle eller begge ægtefæller, der har særbørn.

Undersøgelsen viser, at respondenterne opfatter deling pr. slægtsgren som den mest passende lighedeling, hvis ægtefællerne begge har særbørn – »halvdelen til mine børn og halvdelen til dine børn«. Medmindre ægtefællerne har lige mange særbørn, modtager de respektive særbørn således ikke den samme arvelod. Såfremt det kun er den ene ægtefælle, der har særbørn, er det mest udbredt at give hvert barn samme arvelod (lige deling pr. hoved) uden skelen til, om det er særbarn eller fællesbarn. »Alle børn er vores børn«, rent arvemæssigt.

En mindre, men dog stadig betydelig del (23,6 %) af gruppen af ægtepar med fællesbørn og særbørn ønsker at oprette testamente for at begrænse arven til et eller flere af børnene. Ofte er det mandens børn fra tidligere forhold, der skal have arven nedsat til tvangsarven. Det er desuden oftere samtlige mandens særbørn end kun et eller nogle af dem. Dette kan muligvis tages som udtryk for, at særbørnene i visse tilfælde ikke »kommer med« i den nye familiedannelse. Blandt respondenterne er det oftere tilfældet, at særbørn ikke kommer med i den nye familiedannelse, såfremt det er mandens særbørn.

7.2. Ugifte samlevende med børn

De ugifte samlevende, der har eller venter børn sammen (og ikke har særbørn), ønsker stort set altid, at den længstlevende af parterne skal arve mest muligt, dvs. modtage 7/8 i arvelod. Finn Taksø-Jensen konstaterede i sin undersøgelse af testamente for samlevende med børn: »Næsten alle 1987-testamentene søgte at begunstige den efterlevende samlever mest muligt«.(4)

For så vidt angår de ugifte samlevende med særbørn genfindes mønstrene fra ægtefællers testamente om fordeling af arven mellem ægtefællernes særbørn, om end i afsvækket form. Finn Taksø-Jensen nåede samme konklusion.(5)

7.3. Enlige

En tredjedel af henvendelserne fra enlige med børn drejer sig om, at et eller flere af respondentens børn skal arve mindst muligt. Årsagen hertil fremgår ikke, idet respondenterne ikke blev spurgt herom i spørgeskemaet. Årsagen kan ikke være, at barnet ikke er kommet med i en ny familiedannelse, idet respondenterne som nævnt ikke er gift eller har en samlever. Det kunne i en eventuel fremtidig undersøgelse være interessant at belyse de nærmere bevæggrunde for at ønske at minimere arven til et eller flere af respondentens børn.

7.4. Særejeklausuler

Undersøgelsen viser, at en betydelig andel primært ønsker at oprette testamente for at gøre deres børns arv til særeje for børnene. Fordelingen blandt børnene ændres ikke. For så vidt angår enlige, der hensidder i uskiftet bo, sker knapt halvdelen af alle henvendelserne udelukkende med det formål at gøre arven til særeje. Dette er tankevækkende, når henses til de begrænsninger, som uskiftet bo sætter for testamentariske dispositioner. Indtrykket fra de efterfølgende telefonsamtaler med respondenterne er, at den begrænsede testationskompetence overrasker dem og giver anledning til ærgrelser. Respondenterne ville foretrække at kunne bestemme særeje over den samlede arv i det uskiftede bo.

Den mest udbredte særejeklausul er fuldstændigt særeje med den tilføjelse, at der samtidig bestemmes succession til arvingernes børn. Derved går arven så vidt muligt videre til respondenternes børnebørn. Hvad der er den mest udbredte særejeklausul synes dog at have en sammenhæng med respondenternes alder. Blandt respondenter under 60 år er kombinationssæreje til børnene således den mest udbredte særejeklausul.

8. Konklusion

Undersøgelsen viser, at testamentsønsker ikke er så forskelligartede, såfremt man inddeler testamentsønskerne efter familieforhold. Nogle få hovedønsker ses meget ofte, idet der dog er individuelle gradforskelle.

Dette kunne give anledning til overvejelser om, hvorvidt man via lovændringer kunne lave regler, der bedre stemte overens med testamentsønskerne. Når eksempelvis to ud af tre respondenter ønsker, at arven skal være modtagerens særeje, kunne det overvejes, om man burde indføre ved lov, at arv er særeje for modtageren. Tilsvarende kunne man for familier med særbørn overveje, at arven automatisk skulle deles lige blandt samtlige børn ved den længstlevende ægtefælles død – når nu »lighedelingstestamente« er det klart mest udbredte ønske blandt ægtefæller med særbørn.

Ved udformningen af sådanne tænkte lovændringer ville man imidlertid støde på den udfordring, at testamentsønsker ikke er så entydige, når de gennemgås nøje. Undersøgelsen viser således, at skønt de fleste ønsker en særejeklausul i deres testamente, er ønskerne i virkeligheden fordelt mellem tre særejetyper med vidt forskellige retsvirkninger. Man ville støde på samme udfordring, såfremt man overvejede at indføre en regel om, at arv skulle deles »lige« blandt samtlige sær- og fællesbørn ved længstlevendes død. Det er vanskeligt at formulere en lovbestemmelse, der rammer de flestes ønsker, når undersøgelsen viser, at nogle familiegrupper klart foretrækker lige deling pr. hoved, mens andre familiegrupper lige så klart foretrækker lige deling pr. slægtsgren.

Behovet for individuelt udformede testamente kan således næppe nedsættes markant via nye lovbestemmelser – dertil er respondenternes ønsker for forskellige. Dertil kommer, at undersøgelsens resultater som tidligere nævnt ikke er et udtryk for samtlige danskeres ønsker.

Undersøgelsens resultater kan dog forhåbentlig vise sig relevante i forbindelse med advokaters rådgivning om testamente. Det letter rådgivningen af testamentsklienter, såfremt advokaten ved, hvad der er de mest udbredte ønsker blandt andre testatorer med samme familieforhold. Man bør dog som advokat altid holde sig de mange valgmuligheder for øje, herunder at undersøgelsen viser, at flere valgmuligheder kan være nogenlunde lige efterspurgt, således at ens personlige præferencer ikke afholder en fra at rådgive klienten om samtlige alternativer.

-
- (1) Tabeller med undersøgelsens resultater kan findes på adressen mittestamente.dk/tabeller. Tabellerne er opdelt i overensstemmelse med nærværende artikels afsnit.
- (2) De tre særejeformers nærmere retsvirkninger er detaljeret beskrevet i artiklen »Særejeklausuler i testamenter« fra bogen »Familiernet og engagement. Hilsener til Svend Danielsen«, 2009, s. 127, skrevet af undertegnede og advokat Jørgen U. Grønborg.
- (3) Se artiklen »Særejeklausuler i testamenter« fra bogen »Familiernet og engagement. Hilsener til Svend Danielsen«, 2009, s. 127.
- (4) Finn Taksøe-Jensen i »Testamenter«, 2002, s. 24.
- (5) Finn Taksøe-Jensen i »Testamenter«, 2002, s. 25.